

Dorota Wilkowska-Kolakowska

Politechnika Warszawska

ORCID: 0000-0002-5159-8255

**ADMINISTRACYJNOPRAWNE ASPEKTY WYKONYWANIA
ZAWODU PSYCHOLOGA W DOBIE ZMIENIAJĄCYCH SIĘ
OCZEKIWAŃ DOTYCZĄCYCH USŁUG SPOŁECZNYCH –
WYBRANE ZAGADNIENIA**

Wprowadzenie

W ostatnich latach można zaobserwować wzrost występowania zarówno u dorosłych, jak i u dzieci zaburzeń psychicznych, takich jak: depresja, zaburzenia lękowe, zaburzenia odżywiania, uzależnienia (również od technologii), zaburzenia osobowości, PTSD (zespół stresu pourazowego). Wpłynęło na to wiele czynników, począwszy od kryzysów społecznych i globalnych (pandemia COVID, wojna na Ukrainie), a skończywszy na takich przyczynach coraz częściej obserwowanych we współczesnym społeczeństwie, jak rozpad tradycyjnych więzi społecznych spowodowany osłabieniem więzi rodzinnych czy przyjacielskich, związana z tym izolacja społeczna czy wreszcie coraz szybsze tempo życia oraz presja sukcesu. W związku z tym zwiększyło się zapotrzebowanie w społeczeństwie na usługi psychologiczne, wynikające z faktu, że pomoc profesjonalisty w postaci wsparcia psychologicznego w przepracowywaniu problemów psychicznych, adaptacji do zmieniających się warunków, budowaniu odporności psychicznej, ale także działań w zakresie edukacji społecznej czy szeroko rozumianej profilaktyki stała się w ostatnim czasie niezbędną.

Wzrastające zapotrzebowanie na profesjonalne usługi psychologiczne nie idzie jednak w parze z regulacjami prawnymi dotyczącymi zawodu psychologa. Obecnie obowiązująca ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów¹ wprowadziła zasady, jakie musi spełnić osoba ubiegająca się o wpis na listę psychologów, oraz ustanowiła samorząd zawodowy psychologów, ale ten ostatni (w tym regionalne izby psychologów) nie został utworzony i tym samym do dziś nie istnieją organy uprawnione do przeprowadzania procedury wpisu na listę.

¹ Dz.U. 2019, poz. 1026.

W 2021 r. powstał poselski projekt ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów, któremu jednak nie nadano dalszego biegu². W uzasadnieniu projektu słusznie powołano się na międzynarodowe i polskie przepisy najwyższej rangi wskazujące na konieczność uregulowania kwestii dobrostanu zdrowotnego człowieka w zakresie wsparcia psychologicznego, co jak podkreślił projektodawca, w obecnym stanie prawnym nie jest w pełni możliwe. Zgodnie z art. 68 ust. 1 Konstytucji RP każdy ma prawo do ochrony zdrowia³. Ważnym elementem dobrostanu zdrowotnego człowieka jest jego kondycja psychiczna i wskazaną normę konstytucyjną należy interpretować rozszerzająco. Prawo do ochrony zdrowia *sensu largo* statuuje również art. 35 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej⁴. Artykuł 12 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.⁵ traktuje o tym, że jego państwa-strony – w tym Rzeczpospolita Polska – uznają prawo każdego do korzystania z najwyższego osiągalnego poziomu ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego. Definicja zdrowia zapisana w Konstytucji WHO (1948) wskazuje natomiast, że zdrowie to nie tylko brak choroby, lecz pełen dobrostan fizyczny, psychiczny i społeczny człowieka⁶.

W rezultacie w obecnym stanie prawnym psychologowie nie mogą uzyskać potwierdzenia prawa wykonywania zawodu w Rzeczypospolitej Polskiej, a jedynie legitymują się tytułem zawodowym magistra na kierunku psychologia⁷. Prowadzi to do tego, że w zasadzie nie ma kontroli nad tym, czy osoba, która otwiera gabinet psychologiczny na rynku prywatnym, ma stosowne kwalifikacje zawodowe, nie ma bowiem zasad nadawania uprawnień, specjalizacji, nadzoru, etyki zawodowej, samorządu zawodowego. Jego rolę nieformalnie próbuje przejąć Polskie Towarzystwo Psychologiczne, które odpłatnie dla swoich członków wydaje certyfikaty⁸. W środowisku zawodowym psychologów zwraca się uwagę, że brak prawnego uregulowania zawodu psychologa jest niekorzystny zarówno dla pacjentów, jak i dla samych psychologów. Pacjenci nie mogą realizować swojego prawa do ochrony zdrowia psychicznego przez przypadkowy często dobór terapeutów, jak i wysokie ceny usług. Z drugiej strony psycholodzy, którzy chcą odpowiedzialnie wykonywać swoje obowiązki, na własny koszt uczestniczą w kursach

² <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2113> (6.05.2025).

³ Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.

⁴ Dz.U. UE C z dnia 14 grudnia 2007 r., 2007/C 303/01.

⁵ Dz.U. 1977, nr 38, poz. 169.

⁶ Zob. szerzej o tym: Uzasadnienie do projektu ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym m psychologów, druk sejmowy 2113, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/11DCFBBEF9E764B1C125880E003D07CD/%24File/2113.pdf> (6.05.2025), s. 28–29.

⁷ <https://www.gov.pl/web/dialog/informacje-dotyczace-zawodu-psychologa> (6.05.2025).

⁸ K. Nocuń, *Fejkowego lekarza łatwo zdemaskować. Trudniej psychologa i psychoterapeuty*, <https://www.prawo.pl/zdrowie/jak-weryfikowac-lekarzy-psychologow-i-psychoterapeutow,525907.html> (6.05.2025).

specjalistycznych organizowanych przez stowarzyszenia, mając świadomość, że i tak takie same czynności zawodowe może wykonywać osoba bez tych kwalifikacji, a tylko z dyplomem ukończenia studiów psychologicznych.

Narastające potrzeby społeczne w zakresie ulepszenia usług psychologicznych zostały ponownie dostrzeżone przez decydentów, dlatego na pierwszy kwartał 2026 r. zaplanowane zostało powstanie nowej ustawy o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów, która ma na celu kompleksowe uregulowanie tej profesji, dostosowując ją do współczesnych realiów i potrzeb społeczeństwa. Ustawa jako rządowy projekt legislacyjny jest aktualnie przedmiotem prac w Sejmie. Ustawodawca postanowił uregulować wykonywanie zawodu psychologa, stawiając na stworzenie sprawnie funkcjonującego samorządu zawodowego psychologów⁹. Celem artykułu jest analiza regulacji prawnych przewidywanych w projekcie ustawy w zakresie zasad uzyskiwania uprawnień zawodowych w zawodzie psychologa oraz wybranych zadań samorządu zawodowego, które są najistotniejsze dla określenia ich wpływu na ochronę praw pacjentów. Jako tezę autorka przyjęła, iż administracyjnoprawna regulacja zawodu psychologa w drodze utworzenia samorządu zawodowego przyczyni się do poprawy jakości świadczonych usług psychologicznych pod warunkiem takiego jego ukształtowania i wyposażenia w kompetencje, które pozwoliłyby pogodzić realizację interesów tej grupy zawodowej z interesem publicznym.

Zawód psychologa jako zawód zaufania publicznego

Analiza poglądów doktryny pozwala na zaliczenie zawodu psychologa do wolnych zawodów ze względu na takie cechy, jak samodzielność i niezależność oraz konieczność posiadania wysokich kwalifikacji i specjalistycznej wiedzy z jednej strony oraz praktykowane formy zatrudnienia polegające na tzw. samozatrudnieniu i osobistym wykonywaniu pracy z drugiej¹⁰. W literaturze podkreśla się, że wolny zawód nie ma do dziś definicji normatywnej, tworzone są wyłącznie definicje doktrynalne. Nie ma też jednego aktu prawnego, który w sposób wyczerpujący definiowałby pojęcie *wolny zawód*. Przykładowy katalog wolnych zawodów ustawodawca utworzył np. w ustawie z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych¹¹. Zaliczył do nich następujące zawody: adwokat,

⁹ Jak podkreśla R. Kmiecik: „dyskusja na temat samorządu zawodowego stała się niespodziewanie sporem o ład ustrojowy Polski, w którym adwersarze odwołują się bądź to do potrzeby emancypacji zorganizowanych korporacyjnie grup obywateli, bądź też do wizji wzmocnienia państwa jako organizacji onipotentnej, kompleksowo regulującej porządek społeczny”. R. Kmiecik, *Samorząd zawodowy w systemie ustrojowym Polski*, „Polityka i Społeczeństwo” 2020, nr 1(18), s. 82.

¹⁰ L.J. Żukowski, *Zawód psychologa w ochronie zdrowia. Reglamentacja prawnoadministracyjna*, Warszawa 2017, Legalis.

¹¹ T.j. Dz.U. 2024, poz. 18, 96.

aptekarz, architekt, fizjoterapeuta, inżynier budownictwa, biegły rewident, broker ubezpieczeniowy, diagnosta laboratoryjny, doradca podatkowy, makler papierów wartościowych, doradca inwestycyjny, księgowy, lekarz, lekarz dentysta, lekarz weterynarii, notariusz, pielęgniarka, położna, radca prawny, rzecznik patentowy, rzeczoznawca majątkowy i tłumacz przysięgły (art. 88 w zw. z art. 87). Definicję legalną wolnego zawodu zawiera również ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne¹², zgodnie z którą wolny zawód oznacza pozarolniczą działalność gospodarczą wykonywaną osobiście przez tłumaczy, adwokatów, notariuszy, radców prawnych, biegłych rewidentów, księgowych, agentów ubezpieczeniowych, agentów oferujących ubezpieczenia uzupełniające, brokerów reasekuracyjnych, brokerów ubezpieczeniowych, doradców podatkowych, doradców restrukturyzacyjnych, maklerów papierów wartościowych, doradców inwestycyjnych, agentów firm inwestycyjnych oraz rzeczników patentowych, z tym że za osobiste wykonywanie wolnego zawodu uważa się wykonywanie działalności bez zatrudniania na podstawie umów o pracę, umów-zleceń, umów o dzieło oraz innych umów o podobnym charakterze osób, które wykonują czynności związane z istotą danego zawodu (art. 4 ust. 1 pkt 11). Jak wynika z powyższego, żadna z ustaw nie wymienia zawodu psychologa. Nie ulega jednak wątpliwości, że zawód ten posiada cechy, które są zgodne z cechami wymienianymi przez autorów wielu definicji doktrynalnych pojęcia *wolne zawody*.

Autorzy tych definicji zgodnie wymieniają cechy charakteryzujące wolne zawody. Należą do nich: posiadanie wysokich kwalifikacji zawodowych potwierdzonych przygotowaniem teoretycznym i praktycznym, zarobkowy charakter działań, przy czym wysokość honorariów powinna być uregulowana w przepisach prawa lub kodeksach deontologicznych, społeczna użyteczność, tzn. wypełnianie pewnej misji społecznej, szczególny charakter stosunku łączącego osobę wykonującą wolny zawód z klientem oparty na zaufaniu (ochrona godności, intymności, powierzonej tajemnicy), niezależność i samodzielność zawodowa, szczególna odpowiedzialność i własna korporacja¹³. Do grupy tych cech należałoby dodać potrzebę potwierdzenia kwalifikacji i praktyki uzyskanym wykształceniem lub przysposobieniem zawodowym, co wiąże się najczęściej z nadaniem przez organ administracji państwowej lub korporacji zawodowej uprawnień zawodowych¹⁴. W literaturze przedmiotu pojawiały się także głosy, że nie istnieje konieczność budowania legalnej definicji wolnego zawodu, gdyż zdaniem S. Fundowicza „jej żywotność i przydatność budziłaby

¹² T.j. Dz.U. 2024, poz. 776.

¹³ Zob. szerzej: K. Wojtczak, *Pojęcie wolnego zawodu*, „Studia Prawnicze” 1997, nr 3–4(133–134), s. 124 i n. Nie wszyscy przedstawiciele doktryny wymieniają te cechy jako elementy konstytutywne definicji wolnego zawodu. Por. np. J. Filipek, C. Banasiński [w:] J. Jacyszyn, *Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce*, Warszawa 2004, s. 23 i 27.

¹⁴ Por. zestawienie poglądów doktryny: J. Jacyszyn, *Wykonywanie wolnych...*, s. 26 i n.

zawsze wątpliwości”¹⁵. Ten sam autor zwrócił ponadto uwagę na zastępowanie współcześnie wyrażenia *wolny zawód* pojęciem *zawód zaufania publicznego*, do którego odnosi się również obecnie obowiązująca Konstytucja RP. Twórcy innych funkcjonujących w literaturze definicji zawodu zaufania publicznego, np. M. Kulesza, K. Działocha, P. Sarnecki czy J. Jacyszyn, zwracali przede wszystkim uwagę na spełnianie przez przedstawicieli tych zawodów funkcji, a nawet misji publicznej, czego konsekwencją jest konieczność wzmożonej kontroli państwa nad dostępem do tych zawodów i ich wykonywaniem oraz ze strony osób wykonujących te zawody podleganie kodeksom deontologicznym¹⁶. Trybunał Konstytucyjny w wielu orzeczeniach¹⁷ formułował definicję zawodu zaufania publicznego. W wyroku z dnia 2 lipca 2007 r. stwierdził, iż „zawód zaufania publicznego to zawód polegający na obsłudze osobistych potrzeb ludzkich, wiążący się z przyjmowaniem informacji dotyczących życia osobistego i zorganizowany w sposób uzasadniający przekonanie społeczne o właściwym dla interesów jednostki wykorzystywaniu tych informacji przez świadczących usługi”¹⁸. Powołując się na literaturę przedmiotu, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że do cech zawodu zaufania publicznego zalicza się: 1) szczególną doniosłość prawidłowego i zgodnego z interesem publicznym wykonywania – istotnego z racji znaczenia, jaką dana dziedzina społecznej aktywności zawodowej odgrywa w społeczeństwie, oraz z racji konieczności zapewnienia ochrony gwarantowanych Konstytucją RP praw podmiotowych jednostki; 2) powierzanie w warunkach wysokiego zaufania uprawiającym taki zawód informacji osobistych i dotyczących życia prywatnego osób korzystających z ich usług; 3) uznawanie tych informacji za tajemnicę zawodową, która nie może być ujawniona; 4) objęcia osób dysponujących taką tajemnicą – w wypadku możliwości naruszenia istotnych dóbr jednostki w razie jej ujawnienia – immunitetem zwalniającym je od odpowiedzialności karnej za nieujawnienie informacji; 5) korzystanie ze świadczeń tych zawodów często w razie nastąpienia realnego albo choćby potencjalnego niebezpieczeństwa dla dóbr jednostki o szczególnym charakterze (np. życie, zdrowie, wolność, godność, dobre imię); 6) niepodleganie regułom hierarchii urzędniczej; 7) występowanie sformalizowanej deontologii zawodowej oraz rękojmia należytego i zgodnego z interesem publicznym wykonywania zawodu, gwarantowana z jednej strony przez wysokie bariery dostępu do wykonywania każdego z zawodów zaufania publicznego, obejmujące nie tylko wymóg ukończenia odpowiedniego szkolenia, lecz również reprezentowanie odpowiedniego poziomu etycznego, z drugiej – sprawowaną w interesie publicznym pieczę organów samorządu zawodowego¹⁹.

¹⁵ S. Fundowicz, *Decentralizacja administracji publicznej w Polsce*, Lublin 2005, s. 169.

¹⁶ Zob. szerzej w kwestii definicji zawodu zaufania publicznego: *ibidem*, s. 160–164.

¹⁷ Por. np. wyrok TK z dnia 7 maja 2002 r., sygn. SK 20/00, OTK ZU 2002, nr 3A, poz. 29; wyrok TK z dnia 18 lutego 2004 r., sygn. P 21/02, OTK ZU 2004, nr 2A, poz. 9.

¹⁸ Wyrok TK z dnia 2 lipca 2007 r., sygn. K 41/05, Dz.U. 2007, nr 124, poz. 871.

¹⁹ *Ibidem*.

Nadawanie uprawnień zawodowych w zawodzie psychologa według projektu ustawy

Jak wyżej wskazano, z zawodem zaufania publicznego związana jest konieczność jego regulacji (reglamentacji) administracyjnej. Zgodnie z art. 65 ust. 1 Konstytucji RP: „Każdemu zapewnia się wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy. Wyjątki określa ustawa”. W teorii prawa administracyjnego ograniczenia wolności zawodu (także wolności gospodarczej) dzieli się na ograniczenia materialne (zawarte w przepisach prawa administracyjnego materialnego rangi ustawy), które dotyczą np. zdobycia wymaganych kwalifikacji i praktyki, przejścia postępowania kwalifikacyjnego, a także predyspozycji osobistych, tj. wieku, obywatelstwa, niekaralności, oraz ograniczenia formalne – związane z aktem nadania przez organ państwowy lub organ korporacji zawodowej uprawnień zawodowych w formie decyzji, licencji, świadectwa, dyplomu, aktu rejestracji itp., dopuszczających do wykonywania danego zawodu²⁰.

Na uwagę zasługują dwie definicje reglamentacji wykonywania zawodu. Według Z. Leońskiego „reglamentacja wykonywania zawodu polega na ustalaniu zasad wykonywania zawodu i wydawania uprawnień do jego wykonywania, ich zawieszania lub cofania”²¹. Definicja tu zaprezentowana stanowi węższe ujęcie omawianego zagadnienia, ogranicza bowiem reglamentację wykonywania zawodu przede wszystkim do kwestii uprawnień zawodowych stanowiących przesłankę dla legalnego podjęcia i wykonywania działalności zawodowej. Natomiast druga definicja, zaprezentowana przez K. Wojtczak, ujmuje zagadnienie reglamentacji w sposób szerszy: „reglamentacja wykonywania zawodu oznacza ograniczenie swobody w zakresie dostępu do zawodu i sposobu jego wykonywania za pomocą powszechnie obowiązujących norm zawierających zakazy i nakazy, w ochronie szeroko pojętego interesu publicznego”²².

Podstawowym aktem prawnym regulującym zasady dopuszczania do zawodu i jego wykonywania jest ustawa. Reguluje ona treść i zakres wolności zawodowej, zasady nabywania i utraty uprawnień do wykonywania zawodu, przesądza o ewentualnym istnieniu i funkcjonowaniu samorządu zawodowego, który w zakresie wskazanym w ustawie dla zapewnienia wolności zawodowej będzie wyręczał państwo w wykonywaniu władzy publicznej, określa podstawę prawną aktu przyznającego, zawieszającego lub odbierającego prawo wykonywania zawodu oraz zakres nadzoru władzy publicznej nad wykonywaniem zawodu²³. Jednocześnie ustawa formułuje ograniczenia wykonywania zawodu.

²⁰ K. Wojtczak, *Zawód i jego prawna reglamentacja*, Poznań 1999, s. 134 i n.

²¹ Z. Leoński, *Materialne prawo administracyjne*, Warszawa 2006, s. 75 i n.

²² K. Wojtczak, *Zawód i jego prawna...*, s. 126.

²³ Zob. szerzej: J. Filipek, *Prawo administracyjne. Instytucje ogólne*, cz. 1, Kraków 1995, s. 152 i n.

W przypadku zawodu psychologa zasady jego regulacji ma określić nowa ustawa o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów, której projekt został przygotowywany przez rząd. Zgodnie z projektem ustawy (druk sejmowy nr 1344)²⁴ prawo wykonywania zawodu psychologa uzyskuje się z dniem wpisu do Rejestru Psychologów. Rejestr ten prowadzi właściwa regionalna rada psychologów w systemie teleinformatycznym. Aby regionalna rada wpisała daną osobę do Rejestru, musi ona spełniać określone wymagania. Powinna ukończyć w Rzeczypospolitej Polskiej studia pierwszego i drugiego stopnia na kierunku psychologia lub jednolite studia magisterskie na kierunku psychologia oraz uzyskać tytuł zawodowy magistra albo posiadać dyplom wydany w państwie innym niż państwo członkowskie Unii Europejskiej, który został uznany za równoważny z polskim dyplomem magistra, potwierdzający tytuł zawodowy psychologa; ewentualnie posiadać kwalifikacje do wykonywania zawodu psychologa nabyte w państwie członkowskim Unii Europejskiej, uznane w Polsce zgodnie z przepisami ustawy o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Ponadto warunkiem niezbędnym jest korzystanie w pełni z praw publicznych, posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych oraz niekaralność (kandydat do zawodu psychologa nie był prawomocnie skazany na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego). Od momentu wpisu na listę psycholog wykonuje zawód samodzielnie.

Projekt wprowadza ponadto nowe rozwiązanie (które zaczęłoby obowiązywać po 3 latach od wejścia ustawy w życie), tzw. opiekę (mentoring) dla psychologów rozpoczynających wykonywanie zawodu (art. 17 projektu). Mianowicie po uzyskaniu wpisu na listę psycholog współpracuje z opiekunem w sprawach dotyczących rozwoju zawodowego. Celem opieki jest udzielanie wsparcia psychologowi rozpoczynającemu wykonywanie zawodu poprzez wzmocnienie kompetencji zawodowych oraz zapoznanie z praktycznymi aspektami etycznych standardów wykonywania zawodu psychologa. Do zadań opiekuna miałyby w szczególności należeć: doradztwo w zakresie ukierunkowania rozwoju zawodowego; kształtowanie pożądanых zachowań i wartości spójnych z etyką i przepisami; wsparcie psychologa, zwłaszcza w zakresie wydawania opinii/orzeczeń, doboru metod diagnostycznych i metod pracy; monitorowanie postępów w nabywaniu umiejętności zawodowych (art. 17 ust. 5 projektu). Zgodnie z projektem opiekunem może być wskazany przez regionalną radę psycholog wykonujący zawód przez co najmniej 3 lata, który złożył pod groźbą odpowiedzialności karnej właściwej regionalnej radzie pisemne oświadczenie dotyczące tego faktu. Opiekun ustala z psychologiem indywidualny plan rozwoju zawodowego, w tym okres trwania, częstotliwość, tryb i formę planowanych spotkań (150 godzin, w tym co najmniej 75 godzin spotkań

²⁴ <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/9C8F4435249CA521C1258CA5003A8E63/%24File/1344.pdf> (21.07.2025).

w trybie stacjonarnym), oraz sposób weryfikacji nabytej wiedzy i umiejętności praktycznych. Zgodnie z art. 20 projektu mentoring nie może być krótszy niż 9 miesięcy i nie może przekroczyć 24 miesięcy, licząc od dnia doręczenia psychologowi pisemnej informacji o wskazaniu opiekuna przez regionalną radę. Po upływie 30 dni od zakończenia opieki opiekun wydaje pisemną opinię na temat rozwoju zawodowego i kontynuacji wykonywania zawodu przez psychologa, którą przekazuje właściwemu organowi samorządu zawodowego oraz przesyła do wiadomości psychologa. Opinia musi zawierać niezbędne elementy określone w ustawie. W przypadku wydania przez opiekuna negatywnej opinii regionalna rada na wniosek psychologa powołuje komisję w składzie trzech psychologów w celu wydania opinii uzupełniającej, którą komisja wydaje w terminie 3 miesięcy od dnia złożenia wniosku. Należy podkreślić, że zgodnie z art. 14 ust. 1 pkt 2 projektu negatywna opinia lub negatywna opinia uzupełniająca może prowadzić do utraty uprawnień do wykonywania zawodu psychologa na podstawie uchwały regionalnej rady w sprawie skreślenia psychologa z Rejestru.

Podsumowując, należy stwierdzić, że projektowany dwuetapowy proces nabywania uprawnień zawodowych – najpierw formalny wpis do Rejestru na podstawie wykształcenia i spełnienia innych podstawowych kryteriów, a następnie obowiązkowy okres „opieki” (mentoringu) realizowany już po uzyskaniu prawa wykonywania zawodu, który ma na celu wsparcie i wdrożenie w praktykę zawodową i etykę – stanowi krok w dobrym kierunku, jeżeli chodzi o realizację podstawowego celu regulacji zawodu zaufania publicznego, jakim jest ochrona interesu społecznego wyrażającego się w ochronie zdrowia psychicznego. Należy się jednak zastanowić, czy wzrastające oczekiwania i potrzeby społeczne nie powodują konieczności lepszej weryfikacji kwalifikacji psychologów kończących studia ze względu na masowość edukacji psychologicznej z jednej strony i nierówny poziom kształcenia na studiach psychologicznych działających na różnych uczelniach z drugiej. Może warto rozważyć trzyetapową weryfikację kwalifikacji psychologów przez wprowadzenie dodatkowo egzaminu państwowego lub korporacyjnego sprawdzającego wiedzę kandydatów na psychologów.

Samorząd zawodowy psychologów według projektu ustawy

W obecnym stanie prawnym podstawę dla powstania i działania samorządu stanowią przepisy Konstytucji RP. Jej art. 12 gwarantuje wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji, natomiast art. 58 zapewnia każdemu wolność zrzeszania się. Zagadnienia dotyczące samorządu rozwijają inne przepisy Konstytucji RP. Zgodnie z art. 16 ogół mieszkańców jednostek zasadniczego podziału terytorialnego stanowi z mocy

prawa wspólnotę samorządową. Artykuł 17 ust. 1 daje podstawę dla funkcjonowania samorządu zawodowego i innych rodzajów samorządów (w tym samorządu gospodarczego), wyraźnie bowiem stanowi, że w drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należytych wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony. W literaturze przedmiotu pieczę jest rozumiana jako prawna forma działania samorządów zawodowych w ramach wykonywania powierzonej tym samorządom części władztwa publicznego, która jest sprawowana za pomocą instrumentów administracyjnoprawnych i ma stanowić realną gwarancję należytego wykonywania zawodów zaufania publicznego²⁵.

Projektowana ustawa jest podstawą do powstania i działania samorządu zawodowego psychologów. Nie jest to rozwiązanie nowe, ponieważ obecnie obowiązująca ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów²⁶ oraz poprzedni poselski projekt z 2021 r.²⁷ również go wprowadzały.

Polski model samorządu zawodowego przewiduje obowiązkowe członkostwo, które służy wypełnianiu przez nie misji publicznej, jaką jest nadzór nad należytych wykonywaniem zawodów zaufania publicznego²⁸, i wynika z zasady decentralizacji²⁹, a także przyznaje samorządom zawodowym bardzo szerokie kompetencje władcze. W literaturze³⁰ zgodnie przyjmuje się, że władztwem samorządu objęte są następujące zadania:

1. Tworzenie norm samorządowych o walorach aktów normatywnych, dotyczących zasad wykonywania zawodu i etyki zawodowej, w formach kodeksów, statutów czy wytycznych wraz z określeniem sankcji za ich nieprzestrzeganie, ze skreśleniem z listy podmiotów wykonujących dany zawód włącznie. Etykę zawodową stanowi zespół norm moralnych, z pomocą których regulowana jest właściwa praca przedstawicieli danego zawodu, określających m.in. obowiązki wobec klienta: kompetencji zawodowej, staranności prowadzenia sprawy, wnikliwej konsultacji, dyskrecji, lojalności, szczerości, uczciwości, reklamy. Nie ulega wątpliwości, że uchwalanie zasad wykonywania zawodu i obligowanie osób wykonujących dany zawód do ich przestrzegania ujednolica praktykę i sprzyja jej przejrzystości.

²⁵ K. Świdorski, *Konstytucyjny model pieczy nad zawodami zaufania publicznego*, „Studia Prawa Publicznego” 2024, nr 1(45), s. 85.

²⁶ Dz.U. 2019, poz. 1026.

²⁷ <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2113> (6.05.2025).

²⁸ J. Smarż, *Charakter członkostwa w samorządach zawodowych w świetle artykułu 17 ustęp 1 Konstytucji RP*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 4(74), s. 203.

²⁹ J. Smarż, *Samorząd zawodowy jako wyraz decentralizacji władzy publicznej*, „Samorząd Terytorialny” 2021, nr 1–2, s. 62–74.

³⁰ Zob. np. Z. Leoński, *Zarys prawa administracyjnego*, Warszawa 2004, s. 218–219.

2. Pociąganie do odpowiedzialności dyscyplinarnej, w tym stosowanie tzw. sankcji typu karnego dotyczących nabytych praw jednostki lub kar pieniężnych. W polskim ustawodawstwie korporacyjnym organy większości korporacji zostały wyposażone w uprawnienie do orzekania kar dyscyplinarnych, w tym do orzekania o zawieszeniu lub utracie prawa do wykonywania zawodu.
3. Wydawanie decyzji administracyjnych w rozumieniu k.p.a. – walory takich decyzji mają uchwały właściwych organów o wpisie na listę osób wykonujących dany zawód czy o pozbawieniu prawa do wykonywania zawodu. Jedną z najważniejszych kompetencji samorządów zawodowych w Polsce jest podejmowanie uchwał przez właściwe organy samorządowe w sprawie nadania uprawnień zawodowych, co w obecnym stanie prawnym wyraża się przez dokonanie wpisu na listę osób wykonujących dany zawód. Jest to też równoznaczne, ze względu na obligatoryjny charakter przynależności do samorządu, z przyjęciem w poczet członków związku publicznoprawnego. Na przykład art. 8 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa³¹ w pkt 4 stanowi, że do zadań samorządów zawodowych należy w szczególności: nadawanie i pozbawianie uprawnień budowlanych w specjalnościach, o których mowa w Prawie budowlanym, a zgodnie z art. 19 ust. 2 okręgowa rada izby podejmuje uchwałę w sprawie wpisu na listę członków okręgowej izby oraz skreślenia z listy lub zawieszenia w prawach członka, a także prowadzi tę listę.
4. Kompetencje związane z ochroną interesów członków danego samorządu, np. negocjowanie warunków pracy i płac, prowadzenie instytucji samopomocowych, współdziałanie z odpowiednimi organami administracji publicznej, opiniowanie i występowanie z inicjatywami dotyczącymi wydania i zmiany aktów normatywnych dotyczących danego zawodu, prowadzenie szkoleń i aplikacji, przeprowadzanie egzaminów. Jednym z elementów nadzoru nad prawidłowym wykonywaniem zawodu jest czuwanie nad doskonaleniem zawodowym osób wykonujących dany zawód, a także konsekwentne egzekwowanie tego obowiązku. Tego typu działania należą do działań niewładczych, aczkolwiek egzekwowanie obowiązków osób wykonujących dany zawód jest przejawem władztwa administracyjnego. Dlatego niezwykle istotne jest bardzo skrupulatne i dokładne uregulowanie zasad i sposobów podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz sposobów weryfikacji wypełniania tych obowiązków³².

Projektowany model samorządu zawodowego psychologów został wyposażony we wszystkie wyżej wskazane typowe kompetencje. Można podzielić je na pięć podstawowych grup:

³¹ T.j. Dz.U. 2023, poz. 551.

³² D. Wilkowska-Kołąkowska, W. Wilkowski, *Perspektywy powstania samorządu zawodowego geodetów* [w:] *Wybrane zagadnienia administracyjne w kontekście ekonomicznym, prawnym i filozoficznym*, red. A. Tomczak, Warszawa 2015, s. 148–170.

1. Tworzenie zasad deontologii zawodowej i norm etycznych.
2. Czuwanie nad podnoszeniem i doskonaleniem kwalifikacji zawodowych przez członków samorządu.
3. Ochrona i reprezentacja interesów danej grupy zawodowej przed organami państwa.
4. Prowadzenie sądownictwa dyscyplinarnego.
5. Nadawanie uprawnień zawodowych i prowadzenie rejestru osób wykonujących dany zawód.

Ad 1. Niewątpliwie jedną z najważniejszych kompetencji samorządu zawodowego jest ustalanie zasad deontologii zawodowej i norm etycznych oraz standardów zawodowych, a także nadzór nad ich przestrzeganiem. Sprzyja to wypracowywaniu jednolitych zasad wykonywania zawodu przez osoby zobligowane do przestrzegania takich samych i niezbędnych w danym zawodzie norm zawodowych i etycznych. Państwo nie jest w stanie samodzielnie stworzyć zasad deontologicznych danego zawodu, które są bardzo często kształtowane przez długotrwałą praktykę, tradycję i dopiero w ten sposób wypracowane, ujmowane w formę przepisów. Warto zauważyć, że nawet w przypadku, gdy nie istnieje samorząd zawodowy dla danego zawodu, normy etyczne i deontologiczne tworzą dysponujące odpowiednim doświadczeniem organizacje o charakterze stowarzyszeniowym. W projekcie regulacji dotyczącej zawodu psychologa, zgodnie z art. 22 ust. 2, psycholog wykonuje zawód zgodnie z aktualnym stanem wiedzy psychologicznej, z należytą starannością oraz z zasadami etyki zawodowej określonymi w Kodeksie Etyki Zawodowej, a także z poszanowaniem prywatności i godności osobistej odbiorców świadczeń psychologicznych oraz osób trzecich. Artykuł 45 pkt 5 projektu stanowi, że Kodeks Etyki Zawodowej uchwała właściwy organ samorządu zawodowego. Psycholog podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za popełnienie przewinienia dyscyplinarnego polegającego na naruszeniu zasad etyki określonych w Kodeksie Etyki Zawodowej (art. 64 ust. 1 pkt 1).

Ad 2. Jednym z elementów nadzoru nad prawidłowym wykonywaniem zawodu jest czuwanie nad doskonaleniem zawodowym osób wykonujących dany zawód, a także egzekwowanie tego obowiązku. Samorządy zawodowe z reguły organizują lub współuczestniczą w organizacji szkoleń podnoszących kwalifikacje, a także organizują szkolenia lub/i praktyki dla kandydatów do zawodu. W projekcie regulacji dotyczącym zawodu psychologa w art. 29 przewidziano, że psycholog ma prawo i obowiązek ustawicznego rozwoju zawodowego przez aktualizację wiedzy i rozwijanie umiejętności zawodowych, a zadaniem samorządu jest organizowanie doskonalenia zawodowego członków samorządu. Krajową Radę Izby wyposażono w kompetencję określania zakresu kształcenia podyplomowego oraz formy i zakresu doskonalenia zawodowego. Tego typu działania należą do działań

niewładczych, aczkolwiek egzekwowanie obowiązków osób wykonujących dany zawód jest przejawem władztwa administracyjnego izby. Artykuł 29 ust. 6–8 projektu stanowi, iż przebieg doskonalenia zawodowego psychologa dokumentuje się w karcie rozwoju zawodowego, a psycholog ma obowiązek przekazać ją regionalnej radzie po zakończeniu okresu edukacyjnego. Karta ta zawiera określone informacje, m.in. imię i nazwisko, numer wpisu do Rejestru, datę rozpoczęcia okresu edukacyjnego, informacje o terminach i miejscach realizacji obowiązku oraz informację o dopełnieniu obowiązku.

Ad 3. Samorząd psychologów jest statutowo powołany do reprezentowania psychologów i ochrony ich interesów zawodowych. Projektowany samorząd psychologów ma realizować te zadania poprzez współdziałanie z organami administracji publicznej oraz organizacjami w kraju i za granicą w sprawach dotyczących wykonywania zawodu psychologa (art. 34 pkt 6). Jego zadaniem będzie też opiniowanie aktów prawnych dotyczących zawodu psychologa. Reprezentowanie samorządu psychologów wobec organów administracji publicznej oraz organizacji społecznych należy według projektu do Krajowej Rady Izby (art. 47 pkt 6). Ustawa określa też nadzór sprawowany przez ministra właściwego ds. pracy nad samorządem psychologów w zakresie i formach określonych ustawą. Minister ten ma prawo m.in. zaskarżyć uchwałę organów samorządu psychologów do Sądu Najwyższego oraz zwrócić się z wnioskiem o podjęcie uchwały w sprawie należącej do właściwości samorządu (art. 4 i 37 projektu).

Ad 4. Analizowany projekt regulacji prawnej zawodu psychologa przewiduje oddanie do kompetencji samorządu zawodowego prowadzenia postępowań w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej i organizacji sądownictwa dyscyplinarnego. Należy się zastanowić, czy korporacja jest podmiotem zdolnym do podejmowania tego typu decyzji. Wprawdzie zgodnie z interesem wspólnym czy grupowym, reprezentowanym przez korporację, jest zwiększanie zaufania do zawodu poprzez eliminowanie z niego osób, które nie spełniają wymogów niezbędnych do wykonywania zawodu, ale pogodzenie konieczności ochrony interesu publicznego (eliminowanie osób wykonujących zawód nieprawidłowo) i chęci ochrony interesu partykularnego samorządu (co może się wyrażać w opieszałym wychwytywaniu nieprawidłowości w działaniach członków samorządu i tuszowaniu przewinień) może okazać się zbyt trudne, zdarza się bowiem, że komisje zawodowej odpowiedzialności etycznej dość selektywnie podchodzą do naruszeń norm etyki i nakładają wyjątkowo łagodne kary z tytułu naruszeń. Jednak w omawianym projekcie ustawy zostały określone zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej psychologów oraz wykonywania tej kompetencji przez samorząd zawodowy psychologów w art. 64 i n. Psycholog

podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za popełnienie przewinienia dyscyplinarnego, którym jest naruszenie zasad etyki określonych w Kodeksie Etyki Zawodowej lub naruszenie przepisów związanych z wykonywaniem zawodu psychologa. Odpowiedzialności dyscyplinarnej podlega również psycholog za uporczywe uchylanie się od płacenia składek członkowskich. Projekt zawiera regulacje dotyczące katalogu kar dyscyplinarnych, wśród których znajdują się też kary zawieszenia prawa do wykonywania zawodu na okres od roku do 5 lat, pozbawienia prawa do wykonywania zawodu psychologa, oraz zasady organizacji sądownictwa dyscyplinarnego. Zgodnie z art. 88 projektu w postępowaniu dyscyplinarnym orzekają: w I instancji – regionalny sąd dyscyplinarny właściwej regionalnej izby, w II instancji – Krajowy Sąd Dyscyplinarny. Od prawomocnego orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego kończącego postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności dyscyplinarnej psychologów stronom, ministrowi właściwemu ds. pracy i Prezesowi Krajowej Rady przysługuje kasacja do Sądu Najwyższego w terminie 2 miesięcy od dnia doręczenia orzeczenia (art. 107 projektu). Przewidziane w projekcie poddanie kontroli orzeczeń samorządowych sądów dyscyplinarnych II instancji sądowi powszechnemu³³, czyli niezależnemu podmiotowi, zasługuje na uwagę, gdyż w pewnym stopniu obiektywizuje rozstrzygnięcia sądów dyscyplinarnych, pod warunkiem jednak, że wspomniana kasacja zostanie wniesiona przez uprawniony podmiot. Największy obiektywizm postępowania dyscyplinarnego zapewniłoby uniezależnienie sądownictwa dyscyplinarnego od samorządów i przekazanie go niezależnym podmiotom, np. sądom dyscyplinarnym działającym przy sądach powszechnych z udziałem sędziów zawodowych. Bliskie temu rozwiązanie przewiduje ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych³⁴, która stanowi w art. 230 i 252, iż sprawy dyscyplinarne tylko w I instancji rozpoznaje komisja dyscyplinarna powołana przez Krajową Radę Komorniczą spośród kandydatów zgłoszonych przez radę każdej izby komorniczej, wybranych spośród

³³ Na etapie rządowych prac legislacyjnych nad projektem ustawy o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów zrezygnowano z kontroli orzeczeń sądu dyscyplinarnego II instancji przez sąd apelacyjny. Takie rozwiązanie przewidziane jest natomiast w ustawie z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa. Zgodnie z jej art. 54 ust. 3 i 4 od orzeczenia okręgowego sądu dyscyplinarnego obwinionemu oraz okręgowemu rzecznikowi odpowiedzialności zawodowej przysługuje prawo wniesienia odwołania do Krajowego Sądu Dyscyplinarnego w terminie 14 dni od dnia doręczenia orzeczenia na piśmie wraz z uzasadnieniem. Od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej przysługuje obwinionemu, okręgowemu rzecznikowi odpowiedzialności zawodowej lub Krajowemu Rzecznikowi Odpowiedzialności Zawodowej prawo wniesienia odwołania do właściwego ze względu na miejsce zamieszkania obwinionego sądu apelacyjnego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych.

³⁴ T.j. Dz.U. 2024, poz. 1458.

komorników będących członkami danej izby. Od orzeczeń i postanowień kończących postępowanie w sprawie przysługuje stronom, rzecznikowi dyscyplinarnemu, Ministrowi Sprawiedliwości i Prezesowi Krajowej Rady Komorniczej odwołanie do sądu apelacyjnego. Podobnie w przypadku samorządu kuratorskiego powołanego ustawą z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych³⁵ ustawodawca przewidział jedynie określony, choć znaczący, udział korporacji w sprawowaniu sądownictwa dyscyplinarnego, nie przekazując go całkowicie do kompetencji izby. Artykuł 54 tej ustawy stanowi, że do rozpoznania spraw dyscyplinarnych w I instancji właściwy jest sąd dyscyplinarny w sądzie okręgowym, w którym kurator objęty postępowaniem pełni służbę. Do orzekania w sądzie dyscyplinarnym I instancji są uprawnieni kuratorzy zawodowi pełniący służbę w danym okręgu. Członków sądu dyscyplinarnego I instancji w liczbie od 6 do 12 wybiera okręgowe zgromadzenie kuratorów. W II instancji orzeka sąd okręgowy w składzie trzech sędziów (art. 55 i 56).

- Ad 5. Najwięcej kontrowersji budziło zawsze przyznanie samorządowi zawodowemu kompetencji do nadawania uprawnień zawodowych, dostrzegano bowiem konieczność wyważenia interesów społecznych (publicznych) i indywidualnych (kandydatów do zawodu, ale także samorządu, który chce posiadać jak największy wpływ na to, kogo przyjmuje w poczet swoich członków) ze względu na ich kolizyjność, w szczególności w sytuacji, w której ich zharmonizowanie i pogodzenie jest bardzo trudne³⁶. W obecnym stanie prawnym ustawodawca w wielu ustawach regulujących wykonywanie zawodów zaufania publicznego stara się godzić te interesy, dzieląc nadawanie uprawnień zawodowych między organy państwowe i samorząd w ten sposób, że kandydaci muszą zdać egzamin państwowy organizowany przez państwo przy udziale przedstawicieli samorządu oraz zostać wpisani na listę prowadzoną przez odpowiedni samorząd zawodowy, który to wpis ma zasadniczo charakter formalny³⁷. Inne rozwiązanie przyjął ustawodawca w ustawie z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządzie architektów i inżynierów budownictwa, w której wszystkie kompetencje związane z nadawaniem uprawnień zawodowych znajdują się w gestii organów samorządów. Zgodnie z art. 24 okręgowa komisja kwalifikacyjna będąca organem samorządu zawodowego prowadzi postępowania kwalifikacyjne w sprawach nadawania uprawnień budowlanych oraz przeprowadza egzaminy w sprawach nadawania uprawnień budowlanych i wydaje decyzje o nadaniu tych uprawnień.

³⁵ T.j. Dz.U. 2023, poz. 1095.

³⁶ M. Wyrzykowski, *Interes społeczny – jako kategoria proceduralna*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 1990, Prawo CLXVIII, nr 1022, s. 339.

³⁷ Por. np. art. 33¹ i 36 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz.U. 2024, poz. 499), art. 75a i 78 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1564).

Projekt ustawy o zawodzie psychologa, podobnie jak wyżej wskazana ustawa, przewiduje, jak już była mowa, kompetencję samorządu do nadawania prawa do wykonywania zawodu poprzez dokonywanie wpisu do Rejestru Psychologów oraz podejmowanie uchwał o skreśleniu z Rejestru w przewidzianych projektowaną ustawą przypadkach, co jest równoznaczne z pozbawieniem prawa do wykonywania zawodu psychologa.

Podsumowanie

W ostatnich latach można zaobserwować wzrost występowania zarówno u dorosłych, jak i u dzieci zaburzeń psychicznych, co zwiększyło zapotrzebowanie w społeczeństwie na usługi psychologiczne. Pomoc profesjonalisty w postaci wsparcia psychologicznego w przepracowywaniu problemów psychicznych, adaptacji do zmieniających się warunków, budowaniu odporności psychicznej, ale także działań w zakresie edukacji społecznej czy szeroko rozumianej profilaktyki stała się w ostatnim czasie niezbędna. Wzrastające zapotrzebowaniu na profesjonalne usługi psychologiczne nie idzie jednak w parze z regulacjami prawnymi dotyczącymi zawodu psychologa. Aktualnie obowiązująca ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów nigdy nie funkcjonowała w praktyce. Obecnie psychologowie w Polsce legitymują się jedynie tytułem zawodowym magistra psychologii i nie mogą uzyskać formalnego potwierdzenia prawa wykonywania zawodu. Prowadzi to do tego, że w zasadzie nie ma kontroli nad tym, czy osoba, która otwiera gabinet psychologiczny na rynku prywatnym, ma stosowne kwalifikacje zawodowe, ponieważ brakuje zasad nadawania uprawnień, specjalizacji, nadzoru i sformalizowanej etyki zawodowej. Całkowity brak kontroli nad wykonywaniem zawodu przez osoby z odpowiednimi kwalifikacjami i etyką narusza obywatelskie prawo do korzystania z najwyższego osiągalnego poziomu ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego. W odpowiedzi na narastające potrzeby społeczne na pierwszy kwartał 2026 r. zaplanowano powstanie nowej ustawy o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów. Ma ona na celu kompleksowe uregulowanie profesji, dostosowanie jej do współczesnych realiów i potrzeb społeczeństwa, a także ochronę praw pacjentów oraz ochronę wolności wykonywania zawodu psychologa. Kluczowym elementem ma być stworzenie sprawnie funkcjonującego samorządu zawodowego psychologów.

Projekt ustawy przewidział dwuetapowy proces nabywania uprawnień zawodowych – najpierw formalny wpis do Rejestru Psychologów na podstawie wykształcenia i spełnienia innych podstawowych kryteriów, a następnie obowiązkowy roczny okres „opieki” (mentoringu) realizowany już po uzyskaniu prawa wykonywania zawodu, który ma na celu wsparcie i wdrożenie w praktykę zawodową i etykę. Stanowi to niewątpliwie krok w dobrym kierunku, jeżeli chodzi o realizację

podstawowego celu regulacji zawodu zaufania publicznego, jakim jest ochrona interesu społecznego wyrażającego się w ochronie zdrowia psychicznego. Należy się jednak zastanowić, czy wzrastające oczekiwania i potrzeby społeczne nie powodują konieczności lepszej weryfikacji kwalifikacji psychologów kończących studia ze względu na masowość edukacji psychologicznej z jednej strony i nierówny poziom kształcenia na studiach psychologicznych działających na różnych uczelniach z drugiej. Dlatego w artykule zaproponowano rozważenie trzyetapowej weryfikacji kwalifikacji psychologów przez wprowadzenie dodatkowo egzaminu państwowego lub korporacyjnego, sprawdzającego wiedzę kandydatów na psychologów. Należy zauważyć, że projekt zawiera również mankamenty, które na etapie dalszych prac legislacyjnych powinny być wyeliminowane. Przykładem takiego niedociągnięcia jest przepis art. 23 ust. 4 dotyczący tego, iż zarówno psycholog, jak i psychoterapeuta niebędący psychologiem mają wystarczające kompetencje do prowadzenia psychoterapii, co zdaniem autorki zaprzecza celowi administracyjnoprawnej regulacji tego zawodu.

Administracyjnoprawna regulacja zawodu psychologa w projektowanej ustawie opiera się też na utworzeniu samorządu zawodowego psychologów. Zdaniem autorki przyczyni się to do poprawy jakości świadczonych usług psychologicznych pod warunkiem takiego jego ukształtowania i wyposażenia w kompetencje, które pozwoliłoby pogodzić realizację interesów tej grupy zawodowej z interesem publicznym. W tym przypadku najbardziej problematyczne jest właściwe ukształtowanie sądownictwa dyscyplinarnego. Wprawdzie przewidziane w projekcie poddanie kontroli orzeczeń samorządowych sądów dyscyplinarnych sądowi powszechnemu, czyli niezależnemu podmiotowi, zasługuje na uwagę, gdyż w pewnym stopniu obiektywizuje rozstrzygnięcia sądów dyscyplinarnych, ale być może w dalszej perspektywie należałoby rozważyć uniezależnienie sądownictwa dyscyplinarnego od samorządu i przekazanie go niezależnym podmiotom, np. sądom dyscyplinarnym działającym przy sądach powszechnych z udziałem sędziów zawodowych, jak to ma miejsce w przypadku zawodu komornika czy kuratora sądowego.

Projekt ustawy o zawodzie psychologa przewiduje obligatoryjną kompetencję samorządu do nadawania prawa do wykonywania zawodu poprzez dokonywanie wpisu do Rejestru Psychologów oraz podejmowanie uchwał o skreśleniu z Rejestru w przewidzianych projektowaną ustawą przypadkach, co jest równoznaczne z pozbawieniem prawa do wykonywania zawodu psychologa. Prawidłowe wykonywanie tej kompetencji przez projektowany samorząd wymaga wyważenia interesów społecznych (publicznych) i indywidualnych (kandydatów do zawodu, ale także samorządu, który chce posiadać jak największy wpływ na to, kogo przyjmuje w poczet swoich członków) ze względu na ich kolizyjność, w szczególności w sytuacji, w której ich zharmonizowanie i pogodzenie jest bardzo trudne.

Podsumowując, państwo, ograniczając w drodze ustawy dostęp do wykonywania niektórych zawodów, ma na celu ochronę nadrzędnego interesu społecznego

i gospodarczego państwa i słusznym interesom obywateli oraz grup społecznych. Ograniczenie dostępu do zawodu poprzez ustanowienie obowiązku uzyskania określonych prawem uprawnień zawodowych ma zagwarantować, że czynności składające się na dany zawód będą wykonywane przez osoby posiadające wymagane prawem wysokie kwalifikacje w danej dziedzinie, udokumentowaną praktykę oraz odznaczające się wysokim poziomem moralnym i niezbędną przy wykonywaniu pewnych funkcji uczciwością. Tym samym będzie chroniony interes osób korzystających z ich usług, co jest niezwykle istotne dla prawidłowego wykonywania zawodu psychologa, kiedy to trzeba mieć przede wszystkim na uwadze dobrostan psychiczny pacjenta i gwarantowane konstytucyjnie prawo do ochrony zdrowia psychicznego.

Bibliografia

- Filipek J., *Prawo administracyjne. Instytucje ogólne*, cz. 1, Kraków 1995.
- Fundowicz S., *Decentralizacja administracji publicznej w Polsce*, Lublin 2005.
- Jacyszyn J., *Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce*, Warszawa 2004.
- Kmiecik R., *Samorząd zawodowy w systemie ustrojowym Polski*, „Polityka i Społeczeństwo” 2020, nr 1(18).
- Nocuń K., *Fejkowego lekarza łatwo zdemaskować. Trudniej psychologa i psychoterapeutę*, <https://www.prawo.pl/zdrowie/jak-weryfikowac-lekarzy-psychologow-ipsychoterapeutow,525907.html> (6.05.2025).
- Leoński Z., *Materiałne prawo administracyjne*, Warszawa 2006.
- Leoński Z., *Zarys prawa administracyjnego*, Warszawa 2004.
- Smarż J., *Charakter członkostwa w samorządach zawodowych w świetle artykułu 17 ustęp 1 Konstytucji RP*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2023, nr 4.
- Smarż J., *Samorząd zawodowy jako wyraz decentralizacji władzy publicznej*, „Samorząd Terytorialny” 2021, nr 1–2.
- Świdorski K., *Konstytucyjny model pieczy nad zawodami zaufania publicznego*, „Studia Prawa Publicznego” 2024, nr 1(45).
- Wilkowska-Kołąkowska D., Wilkowski W., *Perspektywy powstania samorządu zawodowego geodetów* [w:] *Wybrane zagadnienia administracyjne w kontekście ekonomicznym, prawnym i filozoficznym*, red. A. Tomczak, Warszawa 2015.
- Wojtczak K., *Pojęcie wolnego zawodu*, „Studia Prawnicze” 1997, nr 3–4(133–134).
- Wyrzykowski M., *Interes społeczny – jako kategoria proceduralna*, „Acta Universitatis Wratislaven-sis” 1022, Prawo CLXVIII, nr 1022.
- Żukowski L.J., *Zawód psychologa w ochronie zdrowia. Reglamentacja prawnoadministracyjna*, Warszawa 2017, Legalis.

Streszczenie

W obliczu dynamicznych zmian w oczekiwaniach społecznych wobec usług psychologicznych prawna regulacja zawodu psychologa w Polsce nabiera szczególnego znaczenia. Planowana na pierwszy kwartał 2026 r. nowa ustawa o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym

psychologów ma na celu kompleksowe uregulowanie tej profesji, dostosowując ją do współczesnych realiów i potrzeb społeczeństwa. Celem artykułu jest analiza wybranych regulacji prawnych przewidywanych w projekcie ustawy w zakresie zasad uzyskiwania uprawnień zawodowych w zawodzie psychologa oraz zadań samorządu zawodowego, które są najistotniejsze dla określenia ich wpływu na ochronę praw pacjentów. W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że dwuetapowa weryfikacja kwalifikacji psychologów stanowi niewątpliwie krok w dobrym kierunku, jeżeli chodzi o realizację podstawowego celu regulacji zawodu zaufania publicznego, jakim jest ochrona interesu społecznego wyrażającego się w ochronie zdrowia psychicznego. Administracyjnoprawna regulacja zawodu psychologa w drodze utworzenia samorządu zawodowego również przyczyni się do poprawy jakości świadczonych usług psychologicznych pod warunkiem takiego jego ukształtowania i wyposażenia w kompetencje, które pozwoliłyby pogodzić realizację interesów tej grupy zawodowej z interesem publicznym.

Słowa kluczowe: zawód psychologa, samorząd zawodowy, kwalifikacje zawodowe, zmiany legislacyjne, administracyjnoprawna regulacja

ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECTS OF PRACTISING AS A PSYCHOLOGIST IN TIMES OF CHANGING EXPECTATIONS REGARDING SOCIAL SERVICES – SELECTED ISSUES

Summary

In the face of dynamic changes in social expectations towards psychological services, the legal regulation of the profession of psychologist in Poland is becoming particularly important. Planned for the first quarter of 2026, the new law on the profession of psychologist and the professional self-government of psychologists aims to comprehensively regulate this profession, adapting it to contemporary realities and the needs of society. The aim of the research is to analyze selected legal regulations provided for in the draft bill regarding the rules for obtaining professional qualifications in the profession of psychologist and the tasks of the professional self-government, which are most important for determining their impact on the protection of patients' rights. The research conducted has shown that the two-stage verification of psychologists' qualifications is undoubtedly a step in the right direction in terms of achieving the fundamental objective of regulating a profession of public trust, which is to protect the public interest as expressed in the protection of mental health. The administrative and legal regulation of the profession of psychologist through the creation of a professional self-governing body will also contribute to improving the quality of psychological services provided, on condition that it is structured and equipped with competences that would allow the interests of this professional group to be reconciled with the public interest.

Keywords: psychologist profession, self-governing body, professional qualifications, legislative changes, administrative and legal regulation